

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2011

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 332.146.2

О. В. Дикий,

кандидат економічних наук., доцент,

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ТА МЕХАНІЗМ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

У статті розглянуто основні пріоритети стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів, обґрунтовано механізм стратегічного планування, визначено його складові.

In the current article there had been considered the main priorities in strategic planning in the sphere of regional social and economical development, grounded the strategic planning mechanism, defined its components.

Ключові слова: *регіон, соціально-економічний розвиток, стратегічне планування, стратегія, регіональний розвиток.*

Keywords:: *region, social and economical development, strategic planning, strategy, regional development.*

Вступ.

У державному апараті управління та наукових колах нового обертю набирають дискусії щодо майбутнього розвитку України в умовах глобалізації та інтеграційних процесів. Сучасний розвиток країни відбувається відповідно до прийнятої у 2004 році «Стратегії економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004-2015 роки», яка включала напрями та пріоритети здійснення активної державної регіональної політики. Вона була спрямована на зміцнення потенціалу розвитку регіонів та їх конкурентоспроможності, подолання соціально-економічних диспропорцій у регіональному розвитку, вдосконалення міжбюджетних відносин, розвиток трансграничного і міжрегіонального економічного співробітництва, у ній також були відображені основні засади адміністративно-територіальної реформи. Але десятирічний період, на який формувалася Стратегія – це занадто великий термін для настільки стрімких та швидких змін у внутрішньому та міжнародному середовищі, ніхто у 2003-2004 рр. не міг навіть передбачити таку глибоку та тривалу фінансово-економічну кризу в Україні, яка спричинена не стільки наслідками світової кризи, скільки внутрішніми соціально-економічними проблемами та політичною нестабільністю. Все це обумовлює необхідність перегляду як загальнонаціональної стратегії соціально-економічного розвитку, так й регіонів. Першочерговим кроком має стати визначення пріоритетів стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів та обґрунтування механізму розробки та реалізації Стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Аналіз останніх публікацій.

Дослідження стану та обґрунтування пріоритетів стратегічного планування соціально-економічного розвитку України, в цілому, та регіонів проводять учení науково-дослідних установ, перед усім, Національного інституту стратегічних досліджень, Інституту економічного прогнозування НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи; вищих навчальних закладів України, міністерств та відомств. Значний внесок у розвиток засад стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів зробили Біла С. О., Валюшко І. В., Верхоглядова Н.І., Губані Г.Г., Данилишин Б.М., Жук В. І., Залунін В.Ф., Кушнір М. О., Орловська Ю.В., Осипов В.М., Півоварчук І.Д., Савченко В. Ф., Чернов С. І., Чернок Л.Г., Фащевський М.І., Шевченко О. В. та ін. [1,2,4,6,7,8,9]. Але високий рівень невизначеності стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів у кризовий та посткризовий періоди зумовлює необхідність наукового пошуку для вирішення цієї проблеми, що обумовлює актуальність даного напрямку дослідження.

Мета дослідження. Розглянути пріоритети та механізм стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону та його складові.

Виклад основного матеріалу.

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів України є важливою передумовою її економічного зростання, що обумовлює необхідність забезпечення умов та визначення пріоритетів стратегічного планування розвитку регіонів з урахуванням їх природно-ресурсного, економічного, науково-технічного, трудового потенціалу, а також особливостей спеціалізації у виробництві товарів та послуг. Регіони України в силу об'єктивних і суб'єктивних чинників розвиваються нерівномірно. У свою чергу, нерівномірність регіонального розвитку і рівня життя населення створює передумови для соціальної напруги в суспільстві, загрожує територіальній цілісності країни, стримує динаміку соціально-економічних показників, уповільнює ринкові перетворення та знижує їх ефективність [3].

Для подолання розбалансованості та диспропорцій у розвитку регіонам потрібні чітко означені, науково обґрунтовані соціально-економічні пріоритети з урахуванням довгострокових тенденцій. Питання координації процесів регіонального розвитку в Україні вирішувалися та продовжують й зараз вирішуватися на державному рівні й забезпечуються нормативно-законодавчими актами. Взагалі даний процес в Україні протікав неоднозначно, він характеризується довготривалістю та складністю, вважається, що розпочався він з 1991 року й мав три етапи, упродовж яких розроблялися засади державності, формувалося законодавче поле з питань регіонального розвитку держави, відбувалося законодавче та нормативно-правове унормування регіоналізму в Україні [7]. Продовжується даний процес і зараз. Одним з напрямів подальшого регіонального розвитку є адміністративно-територіальне реформування. Не зважаючи на невирішеність багатьох питань, на державному рівні визначені основні пріоритети стратегічного планування розвитку регіонів, серед яких такі як [5]:

- переорієнтація економіки регіонів на інноваційну модель розвитку;
- розвиток людського потенціалу;
- підвищення інвестиційної привабливості регіонів та активізація інноваційної активності в них;
- розвиток виробничої та соціальної інфраструктури;
- розвиток та зростання ефективності використання природно-ресурсного, економічного потенціалу регіону;
- підвищення конкурентоспроможності регіону.

Для прискорення процесу реалізації стратегічних пріоритетів, розробки та запровадження стратегії соціально-економічного розвитку регіонам потрібний науково обґрунтований організаційний механізм, який містив би процедуру розробки стратегії, розкривав би організаційну та інституційну складові процесу стратегічного планування та реалізації стратегії (рис.). Представлений механізм характеризує концепцію досягнення цілей та завдань соціально-економічного розвитку регіону, її нормативно-правове, науково-методичне, організаційне та інституційне забезпечення.

Даний механізм засновано на загальних засадах управління щодо розробки та реалізації стратегії. У загальному вигляді стратегічне планування включає аналіз поточного стану об'єкту для якого розробляється стратегічний план, формулювання стратегічних цілей та визначення завдань, розробку стратегії, її реалізацію, контроль реалізації стратегії, визначення відповідності результатів реалізації стратегії поставленим цілям та завданням, коригування стратегії. Виходячи з цього алгоритму, розробку стратегії соціально-економічного розвитку регіону необхідно починати з аналізу та оцінки його соціально-економічного розвитку, на основі якого мають бути виявлені стан та тенденція макроекономічної ситуації, оцінено природно-ресурсний, економічний та трудовий потенціал й ефективність їх реалізації. За результатами цих досліджень має бути сформовано інформаційне забезпечення стратегічного планування розвитку регіону, на основі якого й визначаються пріоритети його подальшого соціально-економічного розвитку.

Якщо урахувати, що стратегічний план соціально-економічного розвитку регіону – це документ, який передбачає постановку цілей розвитку регіону,

визначення шляхів досягнення поставлених цілей, аналіз потенційних можливостей, реалізація яких дозволить досягти успіхів, розроблення методів організації руху за вибраними напрямками, обґрунтування раціональних способів використання ресурсів, а також дозволяє адміністрації регіону й регіональному співтовариству діяти спільно [4], то його результатом має стати стратегія соціально-економічного розвитку регіону, як курс дій, набір інструментів та методів, за допомогою яких вирішуватимуться поставлені завдання.

Рисунок. Механізм розробки та реалізації Стратегії соціально-економічного розвитку регіону (авторський)

Отже розробці стратегії соціально-економічного розвитку регіону передують стратегічне планування. Враховуючи суттєву диференціацію регіонів України, для кожного з них має бути розроблений власний стратегічний план та стратегія. Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2015 року, яка затверджена Постановою КМУ N 1001 від 21 липня 2006 р., визначено пріоритетні напрями розвитку регіонів на період до 2015 року. Для кожного регіону сформульовано пріоритетні напрями, які мають бути ураховані під час визначення пріоритетів стратегічного планування регіону.

На основі визначених пріоритетів стратегічного планування формують мету та завдання соціально-економічного розвитку регіону. При цьому серед основних стратегічних завдань мають бути підвищення конкурентоспроможності регіону та зміцнення його природно-ресурсного потенціалу, забезпечення розвитку людських ресурсів, розвиток міжрегіонального співробітництва, створення інституціональних умов для регіонального розвитку [5].

Після визначення пріоритетів, цілей та завдань соціально-економічного розвитку регіону, їх узгодження з державними органами управління, створюють робочі групи, які розробляють стратегію соціально-економічного розвитку регіону, при цьому визначають конкретні заходи, терміни їх здійснення, відповідальних осіб або організацій, фінансові витрати на їх реалізацію, прогнозують очікувані результати. Запровадження стратегії розвитку регіону відбувається в процесі розроблення та реалізації на її базі комплексу програмно-планових і нормативних документів: Плану заходів щодо реалізації стратегії; Щорічної програми соціально-економічного розвитку регіону. Цільової регіональної програми, Стратегії розвитку внутрішніх територій регіону.

Відповідно до «Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» виконання завдань та пріоритетні напрями Стратегії фінансуватимуться за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел. При цьому розробляють відповідні державні цільові програми, регіональні програми та заходи, укладаються угоди щодо регіонального розвитку, в яких у межах бюджетних призначень передбачаються обсяги фінансування, що є підставою для врахування їх в державному та місцевих бюджетах на відповідний рік [5].

Як тільки вирішені усі аспекти організаційного, інституційного та фінансового забезпечення починається реалізація розробленої Стратегії. Для своєчасного виявлення відхилень обраного курсу, від поставленої мети та завдань, невідповідності отриманих результатів визначеним пріоритетам здійснюють контроль реалізації Стратегії, у разі виявлення невідповідностей вносять корективи.

Основа нормативно-правового забезпечення стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону становлять Конституція України, Закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні»; «Про місцеві державні адміністрації», «Про Генеральну схему планування території України», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про Державну програму економічного та соціального розвитку України на 2010 р.» та ін., Бюджетний кодекс, Податковий кодекс України, постанови КМУ. Принципи регіональної політики, мета та стратегічні завдання регіональної політики до 2015 року, механізм та етапи реалізації Стратегії, Очікувані результати, організація моніторингу і оцінки реалізації Стратегії відображені у «Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року».

У якості організаційного забезпечення та координації розробки й реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону виступають план заходів, який затверджується Кабінетом Міністрів України, та інструменти реалізації стратегії, серед яких першочергову роль мають угоди щодо регіонального розвитку; програми подолання депресивності окремих територій; державні цільові програми; регіональні стратегії розвитку і програми соціально-економічного та культурного розвитку.

Якість стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону багато в чому залежатиме від науково-методичного забезпечення даного процесу. Для забезпечення обґрунтованості стратегічного планування, досягнення сукупного позитивного ефекту в результаті реалізації розробленої Стратегії необхідні об'єднання зусиль адміністративно-управлінської, фінансової, виробничої, науково-технічної сфер, максимально можливе залучення та оптимізація природно-ресурсного, людського, науково-технічного та інноваційного потенціалу регіону, розвиток науково-інформаційних ресурсів, вивчення та доведення світового й вітчизняного досвіду стратегічного планування розвитку регіонів. Перед науково-дослідними закладами стає важливе завдання розробки та удосконалення методичного інструментарію, розвитку методів моделювання і прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів. Підвищення потребує якості управлінських кадрів, що обумовлює необхідність налагодження національної та регіональної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування.

Висновок.

Опрацювання матеріалів «круглого столу» «Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості» [7] дозволило зробити висновок про те, що в Україні процеси стратегічного планування розвитку регіонів відбуваються повільними темпами, крім того має місце проблема низької ефективності реалізації програм їх соціально-економічного розвитку. Тому важливим завданням є прискорення та активізація процесів стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів в Україні, а для цього потрібне чітке розуміння пріоритетів регіонального розвитку.

Завданням та основними пріоритетами регіонального розвитку на сучасному етапі є подолання кризових явищ у соціально-економічній сфері, прискорення темпів економічного відновлення, заснованого на активізації інноваційно-інвестиційних процесів, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню національної та міжнародної конкурентоспроможності регіону; підвищення соціальних стандартів життя, забезпечення розвитку людського потенціалу. Для вирішення поставлених завдань необхідна відповідна Стратегія соціально-економічного розвитку регіону, механізм розробки та реалізації якої передбачає стратегічне планування, ефективність якого забезпечується такими складовими, як інформаційне, організаційне та інституційне, нормативно-правове, науково-методичне забезпечення.

Література:

1. Губані Г.Г. Прогнозування регіонального розвитку: аналіз проблем та підходи до їх вирішення / Г.Г.Губані, І.Ю.Ходикіна, Л.М.Кравчук / Сталій розвиток економіки. – 2011. - №1. – С. 30-94.
2. Данилишин Б.М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фашчевський М.І. — Черкаси : ЧДТУ, 2006. — 315с.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів»/ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>>.
4. Осипов В.М., Півоварчук І.Д., Парасюк І.Л., Стратегічне планування як ефективний інструмент управління регіональним розвитком / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/17098/1/13.pdf>>.
5. Постанова КМУ N 1001 від 21 липня 2006 р./ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.3&nreg=1001-cgi?page=2006-%EF>>.
6. Савченко В. Ф. Методичне забезпечення моніторингу річної програми соціально-економічного розвитку на регіональному рівні / Савченко В. Ф./ Регіональна

економіка. – 2011. - №1. – С. 30-36.

7. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів «круглого столу» / за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2011. – 88 с.

8. Трансформація регіональної економічної політики: світові тенденції та виклики для України / Н.І. Верхоглядова, В.Ф.Залунін, Ю.В. Орловська та ін. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – 263 с.

9. Чернов С. І., Структурні елементи стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів/[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <<http://dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=301>>.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"